

Kjærlighet, kjønn og seksualitet

av Arve Mathisen

Uferdig artikkelutkast, 2004

I alle ting er der en gnist
som bryter ut i brand tilsidst.

Alf Larsen

Seksualiteten har alt. Den er et fokuspunkt der gleder, utfordringer og problemer samles til en kompleks og storslagen helhet. Det sarteste og mest intime i våre liv er berørt av seksualiteten. Samfunnets mektige trender og interesser bærer og bruker den.

Seksualiteten er sky og unnvikende, den er forsvarsløs og utsatt for makt. Seksualiteten er stolthet og kraft, den er livsbejaende, nær og varm. Den er kropp, kjærlighet, begjær, poesi, ekstase, identitet, menneske. Den er natur, kultur og selv.

En ting kan i hvert fall sies med sikkerhet om seksualitet; man skal lete lenge etter et mer paradoksfyllt fenomen. Seksualiteten vekker interesse og skamfølelse, den berører menneskets innerste identitets-erfaring samtidig som den tilhører kroppens gåtefulle egenliv. Seksualiteten er til stede overalt, den ytrer seg på tusen måter, likevel er det få som sier at de virkelig kjenner og forstår den. Den har sin opprinnelse i nærhet og i konkrete møter mellom mennesker, men lever i tankenes og fantasiens verden.

Seksualiteten bor i kroppens umælende dybder, men florerer i bilder og ord. Den er maktens redskap og frigjøringens mål.

Etter å ha undervist i seksualitet, embryologi og samlivslære på ungdomstrinnet i en årrekke og de siste årene som høyskolelærer for voksne lærerstudenter, merket jeg at jeg var utilfreds med min forståelse av seksualiteten. Som lærer kan man naturligvis ikke bygge undervisningen kun på 'egne erfaringer'. En teoretisk bakgrunn er selvsagt også helt nødvendig. Derfor hadde jeg forsøkt å holde meg oppdatert gjennom å lese faglitteratur innenfor dette feltet, uten at jeg derved følte at jeg hadde kommet frem til noen dypere forståelse. Min utilfredshet bunnet i to ting. På den ene siden manglet jeg oversikt over hva som var forskningens status nå. På den andre hadde jeg ikke tatt meg den nødvendige tiden til å reflektere over dette temaet på en grundig nok måte.

Denne artikkelen er resultatet av mitt forsøk på å gjennomskue seksualitetens natur og kultur på en måte som kan danne grunnlaget for en undervisning av barn, ungdom og voksne. Å forstå seksualiteten fullt ut lar seg naturligvis ikke gjøre, men dens viktige rolle i alle menneskers liv tilsier at ethvert forsøk på en utvidet eller fordypet forståelse vil kunne få praktisk betydning for en lærer.

Seksualitet og dannelselse

Selve ordet seksualitet kommer fra det latinske *sexus* og betyr opprinnelig å dele opp¹. Fra senmiddelalderen er begrepet brukt om kjønn, og først så sent som 1929 ble ordet *sex* brukt om elskov av forfatteren D. H. Lawrence.

Selv om seksualitet de siste hundre årene har vært et viktig tema innenfor psykologi, filosofi og medisin, kan det ikke sies å råde noen generell oppfatning av seksualitetens vesen, dens opprinnelse eller dens forhold til menneskelivets biologiske, kulturelle og individuelle sider. Snarere ser det ut til at forståelsen av seksualiteten tilhører den type problemstillinger som i stor grad gjenspeiler forfatterens dypere holdninger av vitenskaplig og livssynsmessig art.

Denne artikkelen er skrevet ut fra en idé om at hvert menneske er unikt, at det har et individuelt 'selv' som dannes og utvikles i møte med andre mennesker, med natur og kultur. Dette 'selvet' rommer den levende kroppen, følelser, tanker og handlinger og står i et dynamisk utvekslende forhold til sin sosiale og naturlige omverden. Slik blir alle tilværelsens hendelser ledd i en omfattende dannelsesprosess, og i denne prosessen har seksualiteten en både stor og vesentlig plass.

Det forundrer kanskje at jeg her tar et standpunkt som for mange lesere vil virke problematisk og kanskje provoserende. Hva menes med et 'selv'? Er 'selvet' en konstruksjon av alt som møter og påvirker en bevissthet, og derved et produkt mer enn en produsent? Eller er 'selvet' en metafysisk størrelse som eksisterer forut for bevisstheten og derfor kan sies å være bevissthetens skaper? Jeg mener at en utvidet forståelse av 'selvet' kan romme begge disse mulighetene, så vel som en buddhistisk eller materialistisk fornektelse av 'selvet' og en hinduistisk eller eksistensfilosofisk betoning av 'selvets' betydning. Et sitat fra Kierkegaard belyser på en herlig måte de vanskelighetene som knytter seg til 'selvet'.

*'Mennesket er ånd. Men hva er ånd? Ånd er selvet. Men hva er selvet? Selvet er et forhold, som forholder seg til seg selv ... Selvet er ikke forholdet, men at forholdet forholder seg til seg selv. Mennesket er en syntese av uendelighet og endelighet, av det timelige og det evige, av frihet og nødvendighet, kort en syntese. En syntese er et forhold mellom to. Slik betraktet er Mennesket ennå intet selv.'*² 'Selvet' er ingen beholder, det er ikke et innhold, men det har et potesial, en mulig fremtid og er en aktivitet. Å aktivt forholde seg til både verden og sin egen identitet og dynamisk utvikle og lide i dette forholdet, vil si å skape sitt selv. Slik sett blir seksualiteten nødvendigvis

---

¹ Online Etymology Dictionary, <http://www.etymonline.com>

² Kierkegaard, Søren; (1962), *Sygdommen til døden*, Nordisk Forlag. Gyldendalske Boghandel, København, hele sitatet lyder: *'Mennesket er ånd. Men hva er ånd? Ånd er selvet. Men hva er selvet? Selvet er et forhold, som forholder seg til seg selv, eller er det i forholdet, at forholdet forholder seg til seg selv. Selvet er ikke forholdet, men at forholdet forholder seg til seg selv. Mennesket er en syntese av uendelighet og endelighet, av det timelige og det evige, av frihet og nødvendighet, kort en syntese. En syntese er et forhold mellom to. Slik betraktet er Mennesket ennå intet selv.'*

en del av 'selvet', fordi den nettopp baner vei for et komplekst nettverk av forhold mellom kropp og sinn, natur og kultur.

Kjærlighetens brospenn: Individ, kultur og natur

Seksualitetens gåtefullhet henger blant annet sammen med at dens opprinnelse, mening og aktivitet både ligger i og utenfor den egne kroppen. Sult og tørst har et mye mer konkret forhold til kroppen og de nære omgivelser. Seksualiteten er både frigjort fra og henger uløselig sammen med evnen til befruktning og til å føde barn. De følelser av lyst, lengsel, begjær, frykt og skam, som er seksualitetens ledsagere, oppstår i et komplisert nettverk av sammenhenger der det egne selvet, evnen til kjærlighet, den kulturelle bakgrunnen og kroppens og menneskeslektens biologi er de vesentligste innslagene. Å ville forklare seksualiteten kun ut fra én av disse faktorene vil være å forenkle og mistolke dette fascinerende og komplekse fenomenet. Seksualiteten peker dypere sett på viktige eksistensielle utfordringer og angår mennesket som individ, som deltager i en kultur og som levende kropp.

Seksualiteten som identitet handler om en selvrealisering, en utvikling fra de naive opplevelsene i barne- og ungdomsårene til en mulig autentisk integrasjon av det seksuelle i hele ens tilværelse. Det handler om å skape sitt aktive selvilde i møte med både kultur og natur. Men det handler like mye om å akseptere.

Seksualiteten som kulturfenomen innebærer en formidabel utfordring for skolen, familien, media, kunstnere, politikere og samfunnet for øvrig. Nettopp i lys av kjønn og seksualitet blir demokratiets skjørhet og utfordringer synlige. Hvordan skape og inspirere til en god seksualkultur? Seksualiteten selv kan ikke føre ordet, den trenger sine talskvinner og -menn. Egentlig er vi alle medskapere og deltagere i en kultur som i stor grad er taus når det kommer til det vesentlige, til det som dypere sett angår hvert enkelt menneske. Etter mitt skjønn vil det være en viktig kulturoppgave å bryte denne tausheten og forsøke å sette ord på seksualitetens vesen, på dens sarte og intime karakter.

Seksualitetens gåtefulle sammenheng med livsprosessene i naturen viser hen på den økologiske sammenheng som alle menneskers liv er vevet inn i. Hvordan er det mulig at slektens eller artens trang til videre eksistens kan slå rot og virke i et enkelt individ? Hva vil seksualiteten med oss, og hva vil vi med den? Siden Descartes gjennombrudd som talsmann for den nye vitenskaplige tidsalderen har vesten sett på naturen som noe som skal overvinnes, temmes og underordnes forstanden og den rasjonelle vilje. Dette gjelder i like stor grad kroppen som naturen i form av mineraler, dyr og planter, eller verdenshavene, himmelrommet og atmosfæren.

Kjærligheten er på mange måter den viktigste formidleren og utviklingskraften i dette levende samspillet mellom selv, kultur og natur. Kjærligheten oppstår og går til grunne i seksualiteten. Kjærligheten er den dypeste motivasjon for seksuelle handlinger, den kan omfavne og løfte seksualiteten, den kan gjøre seksualiteten til erfaringer som ikke kan gjentas. På samme måte som Heraklit mener at ingen kan bade to ganger i samme elv,

vil en seksualitet som er båret av kjærligheten folde seg ut som sansende, aktive, samtalende fabler. En fabel er en fortelling der naturen er blitt helt menneskelig. Blomster, stener og dyr kan tale i fablene. I en god og ekte seksualitet lokkes kroppens tale frem; en dialog, et samvær kan oppstå som har sitt eget universelle språk. Den engelske sen-renessanse-forfatteren John Bulwer er kjent for sin bok fra 1654 om gestenes stumme, men talende språk. Han uttrykker seg slik: *'Håndens naturlige språk har vært så heldig å unnsnippe forbannelsen etter Babels tårn, og har siden blitt til et hellig språk gjennom Kristi hender og hans velsignende gester. Også Gud taler til oss gjennom sine hendes gester når han gjør undere: undere er verk av Guds hender. ... Slik som Gud taler til oss på en oversanselig måte, slik taler vi til ham og til hverandre, ved å bruke våre hender i beundring, ved å gi trøst og i bønn.'*³ Det er helt klart ikke seksualiteten Bulwer hadde i tankene da han skrev dette, men sitatet kaster på sin måte et lys over den storhet som kan ligge i en berøring, et kjærtegn eller et samleie.

Den seksuelle revolusjonen

Etter at Alfred Kinsey og forskerparet William Masters og Virginia Johnson hadde revolusjonert vestens forståelse av seksualitet med sine oppsiktsvekkende funn på 50- og 60-tallet, tenkte mange at nå var seksualitetens gåte løst. Vitenskapen hadde beskrevet dens arter, prosesser og biologi.

I to storstilte undersøkelser fra 1948 og 1953 kartla Kinsey det amerikanske folkets seksualpraksis. Sammen med sine tre kollegaer intervjuet han til sammen 18.000 menn og kvinner om deres seksualliv⁴. Intervjuene ble foretatt personlig og informantene ble stilt over 300 spørsmål knyttet til deres seksuelle adferd. Resultatet av forskningen kom som et sjokk for mange. Det puritanske Amerika måtte endre sitt selvbilde og forstå at for eksempel onani og homoseksualitet var hva Kinsey ville kalle 'naturlige' og svært utbredte fenomener.

Et tiår senere fulgte Masters og Johnson opp Kinseys statistiske arbeid ved å utforske seksualiteten direkte i laboratoriet. Disse to forskerne hadde fått konstruert en rekke måleinstrumenter som kunne registrere kroppens respons og adferd under samleie og annen erotisk stimulering. For første gang ble seksualakten beskrevet i rene funksjonelle og vitenskaplige termer. Masters og Johnson, som for øvrig var ektepar, er særlig kjent for beskrivelsen av hva de kalte for den menneskelige seksuelle respons-syklus (*Human sexual respons cycle*) og dens fire faser: opphisselse, platåfasen, orgasme og avslapping. *'Sex is a natural function'* var deres hovedbudskap. Før deres epokegjørende arbeid fantes det så å si ingen vitenskaplig dokumentert kunnskap om de fysiologiske prosessene som ledsager et samleie. Betegnende for Masters og Johnsons forskning er at

---

³ John Bulwer, 1654 *Chirologi, or the natural language of the hand*. sitret fra: Hübler, Axel; (2001), *Das Konzept "Körper" in den Sprach- und Kommunikationswissenschaften*, Francke, Tübingen, s 354. Oversatt fra tysk av AM.

⁴ Kinsey-instituttets hjemmeside, <http://www.indiana.edu/~kinsey/about/photo-tour.html>

de utelukkende fokuserte på seksualitet som førte til orgasme og at de ikke intervjuet deltakerne i forsøkene om opplevelser og følelser, men nøyde seg med å nedtegne kroppens fysiologiske reaksjoner.

Både Kinsey og Masters og Johnson har senere blitt kritisert for deres ensidige syn på seksualitet. Denne pionérforskningen om seksualitet ble utført mens behaviorisme⁵ var toneangivende innenfor psykologien. I tråd med behavioristiske prinsipper ble seksualitet forstått og beskrevet som ytre adferd uten hensyn til dypereliggende motiver som følelser og kjærlighet. Orgasmen ble hevet opp som seksualitetens eneste virkelige mål og målestokk.

Disse pionerforskerne fikk en enorm oppmerksomhet i samtiden. Deres bøker var bestselgere, og de har uten tvil vært viktige drivkrefter bak den såkalte seksuelle revolusjonen på 1960-tallet. På tross av at ledende forskere, psykologer og sexologer for lengst har forlatt deres på mange måter stereotype forståelse av seksualitet⁶, preger denne forståelsen fortsatt store deler av mediebildet og er utbredt som populærvitenskaplig seksualkunnskap.

Oppgjøret med den seksuelle revolusjonen: 'Sex Is Not an Natural Act'

Den seksuelle revolusjonen innebar et berettiget oppgjør med pietisme og med en utbredt seksualangst. Den førte blant annet til en gradvis akseptasjon og respekt for seksuelle væremåter som tidligere var tabubelagt. Mange aspekter av den seksuelle revolusjonen var nødvendige og entydig positive, men fordi denne 'frigjøringen' skjedde i en behavioristisk ånd, var samtidig noe helt vesentlig ved seksualiteten i ferd med å forsvinne. Det var som om selve seksualitetens magi ble offer for den vitenskaplige 'opplysningen'. En seksualitet som ble beskrevet og forstått som ren 'naturlighet', som en biologisk nødvendighet på linje med sult og tørst, ble derved frarøvet sin rike kultur, sin mystikk og sin dypere betydning for menneskets selv. Mange har pekt på at det var som om lysten forsvant når det ble for 'naturlig'. Den amerikanske sosiologen Murray Davis⁷ fremhever at det han kaller 'naturalistenes' holdning til seksualiteten har ført til en undertrykking av lysten. En ny slags moral har oppstått der sex riktignok ikke er synd, men en 'naturlig' og obligatorisk handling som bør utføres for å oppnå bedre fysisk og

---

⁵ Davis, Murray S.; (1983), *Smut - Erotic Reality/Obscene Ideology*, University of Chicago Press, Chicago, s. 186

⁶ Se blant annet:

- Tiefer, Leonore; (1995), *Sex is not a natural act and other essays*, Westview Press, Boulder, Colorado, kap. 4: *Historical, Scientific, Clinical and Feminist Criticisms of 'the Human Sexual Response Cycle' Modell*
- Simon, William; (1996), *Postmodern Sexualities*, Routledge, London
- May, Rollo; (1995), *Kjærlighet og vilje*, Aventura, Oslo
- Davis, Murray S.; (1983), *Smut - Erotic Reality/Obscene Ideology*, University of Chicago Press, Chicago

⁷ Davis, Murray S.; (1983), *Smut - Erotic Reality/Obscene Ideology*, University of Chicago Press, Chicago

psykisk helse.⁸ Likeledes hevder Rollo May i boken *'Kjærlighet og vilje'* at den seksuelle revolusjonen har påført seksualiteten alvorlige skader, at seksualiteten er blitt mer mekanisk, lidenskapen irrelevant og gleden redusert⁹. Han presenterer en rekke eksempler fra sin psykoterapeutiske praksis som underbygger denne påstanden. Den amerikanske feministen og sexologen Leonore Tiefer ga i 1995 ut boken *'Sex Is Not an Natural Act'*¹⁰. Her har hun samlet sine artikler fra et langt livs kamp mot denne 'natuliggjøringen' av seksualiteten som hun mener virker hemmende på store deler av vestens befolkning. Ikke bare utsettes ungdom for et usannferdig 'normalitets'-press, også mange voksne lever i den tro at seksualiteten har et bestemt prestasjonsideal som det må leves opp til om ikke selvrespekten skal gå tapt. Hun mener at Kinseys bakgrunn som zoolog og naturvitenskapsmann blant annet førte til at han ivret for å innføre begrepene 'naturlig' og 'unaturlig' for å karakterisere seksualiteten.

Seksualitet som kulturfenomen

Til forskjell fra 'naturalistene' på 60- og 70-tallet betoner de fleste postmoderne tenkere¹¹ at seksualitet i første rekke er et kulturelt fenomen. De fremhever at vår forståelse og våre holdninger knyttet til seksualitet er med på å skape den. Michel Foucault, for eksempel, belyser i første bind av sin *'Seksualitetens historie'*¹² hvordan samtalen, de ordene som brukes om seksualitet, preger den på en maktfull og avgjørende måte. Dette argumentet har Judith Butler utviklet videre i sin *'Gender Trouble'* fra 1990, hvor hun peker på at språket omkring kjønn og seksualitet er *performativt*. Fremmedordet *performativ* stammer fra den engelske språkfilosofen J. L. Austin som i boken *'How to Do Things with Words'* (1961) legger frem en teori om språket som handling. Hans klassiske eksempel er når presten under vielsen sier 'Jeg erklærer dere herved for mann og kone'. Her er språkytringen samtidig selve handlingen; ekteskapet inngås. Etter hvert har tenkningen omkring performativiteten inkludert også gester, mimikk, tonefall, bilder, musikk, handlinger, ja hele kulturens gjentakende mønster av vaner og uttrykk. På samme måte som de fleste kulturer har hatt sine rituelle 'rites de passage' som gjennom sterke opplevelser markerte viktige biografiske overgangsfaser, har vår tids kultur et vell av 'tause' ritualer som påvirker seksualiteten

---

⁸ Davis (1983) s. 194

⁹ May, Rollo; (1995), *Kjærlighet og vilje*, Aventura, Oslo

¹⁰ Tiefer, Leonore; (1995), *Sex is not a natural act and other essays*, Westview Press, Boulder, Colorado

¹¹ Se blant annet:

- Foucault, Michel, Schaanning, Espen; (1995), *Seksualitetens historie. 1, Viljen til viten*, EXIL, Halden
- Nussbaum, Martha C.; (2001), *Upheavals of Thought, the Intelligence of Emotions*, Cambridge University Press, Cambridge
- Simon, William; (1996), *Postmodern Sexualities*, Routledge, London

¹² Foucault, Michel, Schaanning, Espen; (1995), *Seksualitetens historie. 1, Viljen til viten*, EXIL, Halden

dypt i det ubevisste.¹³ Seksualitetens søkende og bevegelige natur gjør at mange av dens uttrykksformer påvirkes av de ord og handlinger som den kommer i berøring med. En kulturs seksual-språk skaper seksuelle væremåter. Ja, kanskje er nettopp den identitetsutfordringen som kjønn og seksualitet innebærer i barne- og ungdomsårene mer utsatt for ordenes og kulturens 'handling', for det performative, enn noe annet menneskelig område.

En metodisk bemerkning hos Foucault kan tolkes slik at dersom seksualiteten er en kulturell konstruksjon, så er det også mulig å tenke seg en rekonstruksjon.¹⁴ Dermed blir språket og de 'tause' ritualene knyttet til seksualiteten en etisk utfordring. Denne utfordringen vil innebære minst to problemstillinger: på den ene siden å oppdage og gjennomskue de rådende påvirkende uttrykksformene og på den andre siden å skape frigjørende og positive tale- og væremåter i sammenheng med seksualiteten.

Seksualitet i et historisk perspektiv

Begrunnelsen for at seksualitet i stor grad er et kulturfenomen bygger delvis på historiske argumenter. Viktige bidrag har kommet gjennom bøker som for eksempel Kenneth J. Dovers bok '*Greek Homosexuality*'¹⁵ fra 1978, Michel Foucaults kjente trebindsverk¹⁶ og Rober Nyes samling av tekster fra ulike historiske perioder¹⁷.

Det tydeligste eksemplet på hvordan samfunnets syn på seksuelle forhold har endret seg med tiden er kanskje den greske antikkens homoseksualitet. Gjentatte ganger i Platons verk hylles et erotisk kjærlighetsforhold mellom menn, særskilt mellom voksne menn og eldre gutter.¹⁸ Forhold mellom eldre menn og ungdommer var den gang kulturelt aksepterte og normgivende. I dag er dette en lang mer uvanlig erotisk konstellasjon, og om den unge mannen hadde vært under 16, ville forholdet ført til politianmeldelse og straff. Det er liten tvil om at dette forholdet mellom menn holdt sin posisjon som kulturelt akseptabelt over lengre tid. Så sent som på 800-tallet e. kr. argumenteres det i en arabisk bok¹⁹ om seksualitet at kjærligheten mellom mann og kvinne er å foretrekke fremfor forholdet mellom menn og unge gutter. Over flere sider i boken beskrives det inngående hvilke fordeler som ligger i det såkalt heterofile erotiske forholdet, noe som klart indikerer at homofile forhold både var akseptert og svært utbredt i denne kulturen.

---

¹³ Se blant annet: Hollywood, Amy,; (2002) *Performativity, citationality, ritualization*, *History of Religions*. Chicago: Nov 2002. Vol.42, Iss. 2; s. 93

¹⁴ Nye, Robert A.; (1999), *Sexuality*, Oxford University Press, Oxford, s. 6

¹⁵ Fullføres ... Dover, Kenneth J: *Greek Homosexuality*, London, 1978.

¹⁶ 'Seksualitetens historie' av Michel Foucault kom ut i tre bind av en opprinnelig planlagt serie på syv. Det fjerde bindet var så å si trykkeklart ved forfatterens død, men tillates ikke offentliggjort av Foucaults arvinger.

¹⁷ Nye, Robert A.; (1999), *Sexuality*, Oxford University Press, Oxford

¹⁸ Se først og fremst: Platon, (overs. Wyller, Egil A.); (1988), *Drikkegildet i Athen*, Symposium, Dreyer, Oslo

¹⁹ Ibn Falita, Abu 'I` Abbas Ahmad ibn Muhammad ibn,; (1968), *Rusd al-labib ila mu'asarat al-habib* : Kapittel 9-11, M. Z. Djabri, Erlangen-Nürnberg

Det kan trekkes frem svært mange eksempler på hvordan ulike kulturers oppfatning av kjærlighet og erotikk har preget seksualiteten og dens uttrykksformer.

Den amerikanske litteraturforskeren David Halperin²⁰ hevder at når et samfunn skaper seksuelle kategorier, som for eksempel homoseksualitet, så er dette 'objektiverede fiksjoner', som ikke eksisterer utenfor kulturen eller historien. Han mener at kulturen evner å forvandle slike 'tanke-kategorier' til 'kategorier av erotisk respons', og at disse har en langt sterkere virkning enn rent intellektuelle impulser.²¹

Følelsenes tanker

Et annet hovedargument for at seksualiteten er et kulturfenomen tar utgangspunkt i følelsene og viser hvordan disse har en tankemessig og derved kulturformidlende komponent. I sin bok '*Upheavals of Thought*²²' redegjør den amerikanske filosofen Martha Nussbaum for hvor stor del av følelseslivet som er gjennomtrengt av tanker. Selve bokens tittel²³ kommer fra et uttrykk hos Marcel Proust for å betegne forelskelsens egenart. Nussbaum viser hvordan følelser som sinne, sorg og erotisk tiltrekning er helt avhengige av den forståelse som er knyttet til disse opplevelsene. Et utbrudd av sinne kan raskt gå over dersom det kommer frem at vreden skyldes en missforståelse. Likeledes kan en seksuell fascinasjon brått endre karakter ved nye opplysninger om den aktuelle mannen eller kvinnen.

I forordet til sitt historieverk om seksualiteten²⁴ har den amerikanske historikeren Robert Nye pekt på en slående parallell mellom den pågående striden omkring seksualiteten og universalistriden i middelalderen. De som hevder at seksualiteten utelukkende er et kulturfenomen har fellestrekk med nominalistenes standpunkt, mens "naturalistene" ligner på datidens realister. Og på mange måter har den seneste forståelsesmessige utviklingen likhetstrekk med middelalderens løsningsforsøk. Det er mulig å tenke en forening av disse holdningene i retning av 'embodiment', av en forståelse der sinn og kropp påvirker hverandre i en dynamisk helhet, eller med middelalderens uttrykksform; at essensen var iboende i tingene, '*in re*' som Thomas Aquinas uttrykte det.

Utviklingen av en seksuell identitet

De holdninger og reaksjoner et menneske møter i forhold til seksualitet vil i stor grad innvirke på både erotiske følelser og seksuell adferd. Helt fra spedbarnsalderen skjer denne prosessen som påvirker og former seksualiteten. Det er et komplisert nettverk av holdninger, væremåter, budskap og tegn som utgjør en kulturs seksualitetsformende

---

²⁰ Halperin, David M.; (1990), *One hundred years of homosexuality and Other Essays on Greek Love*, Routledge, New York

²¹ Argumentet er hentet fra: Nye, Robert A.; (1999), *Sexuality*, Oxford University Press, Oxford, s. 7

²² Nussbaum, Martha C.; (2001), *Upheavals of Thought, the Intelligence of Emotions*, Cambridge University Press, Cambridge

²³ 'Upheaval' brukes om brå, oppskakende opplevelser og geologisk om en heving av jordskorpen.

²⁴ Nye, Robert A.; (1999), *Sexuality*, Oxford University Press, Oxford

virksomhet. Å forstå seksualiteten som et kulturfenomen behøver ikke fornekte dens biologiske og individuelle sider, men det tydeliggjør hvor viktig foreldrenes og skolens rolle er når det gjelder utviklingen av barn og unges seksualitet.

I *'Seksualitetens historie'* gir Foucault en fremstilling av det maktspill som omspinner seksualiteten. Han påpeker hvordan tidligere tiders maktutøvelse i stor grad handlet om å berøve frihet, om å forhindre handlinger. En moderne makt vil oftest ikke operere ved å forhindre en handling, men nettopp ved å påvirke til bestemte gjerninger.

Alt tyder på at seksualiteten er et område hvor et menneskes handlinger i stor grad vil kunne gis bestemte impulser. Tydeligst er dette innenfor salg, reklame og kommersiell ungdomskultur. Moderne markedsføring oppfølges kontinuerlig av statistiske undersøkelser som forteller hvilke kampanjer som fungerer best. Derfor er annonser og andre typer kommersielt budskap et uttrykk for nettopp den type påvirkning som fungerer best. *'Jeg lever av å få folk til å være misfornøyd med seg selv'*, sier tekstforfatter og hovedrolleinnehaver, Roger Swanson (Campbell Scott) i den amerikanske filmen *'Hva sier man til en kvinne?'* fra 2002. Her har debutantregisør Dylan Kidd kanskje satt fingeren på den kommersielle kynismens mest potente virkemiddel. En gjennomseksualisert reklame- og medie verden påvirker naturligvis seksuelle idealer og den seksuelle identitetsdannelsen hos store deler av vestens befolkning. Resultatet viser seg på den ene siden i en påvirkning til å kjøpe bestemte varer: *'Bare må ha det!'* I tråd med forståelsen av seksualitet som et kulturfenomen vil denne typen kommersiell påvirkning ha en alvorlig 'bivirkning' når det gjelder utformingen av seksuelle holdninger, lyst og erotisk adferd. Fordi skolen og foreldre i stor grad er så fåmælte på dette området får mediene desto større innflytelse. Ofte tenderer skole og hjem til problemfokusering når det gjelder samtaler om seksualitet med barn og unge. Naturligvis er det viktig å være bevisst de farer som er forbundet med seksualiteten, men dersom hjem og skole i første rekke advarer og skremmer, mens mediene og reklamen lokker og skaper idealer, er det liten tvil om hvem som vil få størst innflytelse.

Den franske sosiologen Pierre Bourdieu har fordypet temaet 'embodiment', eller 'forkroppsliggjørelse' som han kaller det, og hevder at det du lærer med kroppen ikke er en kunnskap du besitter, men utgjør en del av det du er. Kroppens alle tillærte vaner danner en dyptliggende tro-struktur, en del av den individuelle identitetsopplevelsen som ikke kan skilles ut som noe ytre.²⁵ Kroppen lærer og erfarer på en ukritisk og identitetsskapende måte. Og ikke nok med det: selve dine evner til å forstå og handle i verden dannes gjennom kroppens erfaringer. For Bourdieu er denne kroppens dannelsesprosess den aller viktigste sårbare og utnyttbare ressurs hos mennesket. Å anerkjenne og studere disse virkningene blir derfor, etter mitt skjønn, en nødvendig del av å utvikle en 'praktisk sans' som på en oppfinnsom og uforutsigbar måte vil kunne

---

²⁵ Bourdieu, Pierre; (1997), *Af praktiske grunde, omkring teorien om menneskelig handlen*, Hans Reitzel, København, s. 156 og 125, se også kap. 4 i Bourdieu, Pierre; (1999), *Meditasjoner*, Pax, Oslo

bringe oss videre i dette komplekse landskapet. Det dreier sig om å sette ord på den magi, som holder oss i live på godt og ondt.²⁶

Eros

Eros hjelper ikke bare med til en realisering av selvet, men er den kraft som kan få selvet til å overskride seg selv.²⁷ Platons forståelse av sjelen innebærer at sjelen i seg selv ikke er kreativ. Sjelen trenger impulser utenfra. Sjelen kan ikke skape, men den kan gå ut over seg selv gjennom imitasjon og gjennom reproduksjon. I Symposium uttaler Platon at Eros hjelper sjelen til å transcendere seg selv ved en produksjon, det være seg fysisk reproduksjon eller politisk eller kunstnerisk virksomhet. Slik er Eros en nødvendig del av all virkelig oppdragelse, og den alene kan bringe udødelighet.

Tanke og handling

Den tyske filosofen Gernot Böhme peker på at det er mulig å skille mellom to ulike måter å forholde seg til sin kropp.²⁸ Han bruker betegnelsen *legeme* for den indre opplevbare erfaringen av å leve i sin kropp og kaller den objektiverte iakttagelsen av samme fenomen for kropp. Denne sondringen mellom *legeme* og kropp går helt tilbake til Det Gamle Testamentet der *legeme* (gr. *soma*) ble brukt i betydningen hele den individuelle menneskeskikkelsen, mens *kjød* (gr. *sarx*) beskrev kroppens animalske natur.²⁹ Paulus forsterker denne motsetningen ytterligere og bruker *soma* som uttrykk for menneskets personlighet slik den innebærer en helhet av indre og ytre egenskaper. Interessant er det at Paulus forbinder denne helheten (*soma*) med seksualitet, og ser dette i motsetning til for eksempel ernæringen som er forbundet med *sarx*, eller kroppen.

Også Schopenhauer peker på at kroppen kan oppleves på to ulike måter, enten som et iaktatt objekt blant andre objekter eller som det umiddelbart gitte og kjente som er selve viljen. Dette innebærer at et menneskes forhold til sin kropp får en vesentlig etisk betydning. Den som ser på sin kropp som en gjenstand blant andre gjenstander mangler både erfaring og forståelse for det bindeleddet som fører fra tanke til handling. Der hvor legemet forstås og oppleves som syntesen av indre erfaring og ytre virkelighet, der foreligger det en spontan og individuell forbindelse mellom tanke og handling.

Artikkelen er uferdig ...

---

²⁶ De siste formuleringene er hentet fra innledningen i: Bourdieu, Pierre, Callewaert, Staf; (1994), Pierre Bourdieu, centrale tekster inden for sociologi og kulturteori, Akademisk Forlag, København

²⁷ Se Scolnicov, Samuel; (1988), Plato's Metaphysics of Education, Routledge, London, kap. 9 for en utdypende presentasjon av dette temaet.

²⁸ Böhme, Gernot; (2003), Leibsein als Aufgabe, Die Graue Edition, Kunserdingen

²⁹ <http://www.prairieviewchristian.org/Greek%20Word%20study/>